

Я. В. ЛИТВИНЕНКО

Національна академія статистики, обліку та аудиту, м. Київ

Т. Є. ЛИТВИНЕНКО

Національний університет культури та мистецтв, м. Київ

ФІНАНСОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ У СФЕРІ ГОТЕЛЬНО-РЕСТОРАННОГО БІЗНЕСУ

Розглянуті проблеми готельно-ресторанного бізнесу в Україні, які стають особливо актуальними в сучасних умовах економічної кризи, також розглянуті напрями інноваційного розвитку України. Визначаються сутність та характерні особливості інноваційного розвитку, необхідність отримання підтримки суб'єктів інноваційної діяльності з боку держави, характер такої підтримки, можливі позитивні наслідки та отримання економічного ефекту.

Ключові слова: готельно-ресторанний бізнес, державна підтримка інноваційної діяльності.

Y. V. LYTVYENENKO

National Academy of Statistic, Accounting and Auditing, Kyiv

T. E. LYTVYENENKO

National University of Culture and Art, Kyiv

FINANCIAL SUPPORT FOR THE DEVELOPMENT OF THE INNOVATIVE PROCESSES IN THE SPHERE OF THE HOTEL AND RESTAURANT BUSINESS

Abstract – The article considers the problems of the hotel and restaurant business in Ukraine which become especially actual in the current conditions of economic crises. The aim of the article is the role of the state in provision of financial innovation in the field of hotel and restaurant business. The research and analysis of the current state of the hotel and restaurant business in Ukraine have been done. Further development of Ukraine's economy and successful exit from the crisis in which Ukraine is a long time is associated with the subsequent development of innovation at both the state and the level of the individual enterprise. This especially true for those areas which are not productive and belong to the service sector, to which belongs hotel and restaurant business. The most effective form of organization and production activities in the hotel and restaurant business in modern conditions is the formation of joint ventures with both domestic and foreign investors.

Key words: hotel and restaurant business, state support for business entities of innovation.

Постановка проблеми. Подальший розвиток суспільства, його членів, пов'язано з впровадженням та удосконалення різних сфер життєдіяльності людини. В першу чергу це стосується сфери готельно-ресторанного бізнесу. Ця сфера дозволяє суттєво підвищити добробут населення, покращити його дозвілля, розвинути туристичний бізнес, організувати харчування на раціональній основі та збільшити вільний час, особливо жінок від домашньої роботи. Розвиток сфери готельно-ресторанного бізнесу повинен базуватись на останніх досягненнях науково-технічного прогресу, новітніх технологіях, а це можливо здійснювати при проведенні активної інноваційної діяльності.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням розвитку сфери готельно-ресторанного бізнесу проводили багато вчених, економістів та практичних працівників сфери готельно-ресторанного бізнесу як вітчизняних, так і зарубіжних. До них можна віднести: Аветисову А.А., Агафонову Л.Г., Антоненко І.Я., Балабанова І.Т., Белоусову О.С., Бойко М. Г., Бурменко Т.Д., Гопкало Л.М., Грибова В.А., Дурович А.П., Опанашука Ю.Я., Роглева Х.Й., Самарцева Є, Сокол Т.Г., Ткаченко Т.І. та інших. Більшість з них розглядали розвиток готельно-ресторанного бізнесу з точки зору стратегії, предметом їх досліджень виступали підприємства готельного та ресторанного господарства як окремі складові частини індустрії гостинності, їх увага була недостатньо прикута до проблем розвитку інноваційної діяльності в сфері готельно-ресторанного бізнесу і ролі держави в цьому.

Формування цілі статті. Метою статті є визначення ролі держави у фінансовому забезпеченні розвитку інноваційних процесів в сфері готельно-ресторанного бізнесу, дослідження і аналіз сучасного стану готельно-ресторанного бізнесу в Україні, динаміка та чинники, які впливають на його розвиток, позитивні та негативні риси інноваційних процесів, які відбуваються в сучасних умовах розвитку економіки. На підставі проведеного дослідження визначені заходи дозволять в подальшому розширити та покращити цю сферу.

Виклад основного матеріалу. Аналіз сучасного стану готельно-ресторанного бізнесу в Україні свідчить про те, що ця сфера в останні роки має різні тенденції: ресторанне господарство – до скорочення, а готельне господарство – до деякого збільшення (табл. 1).

Зростання за період 2000–2011 рр. було тільки по ресторанах (на 91,88 %). Інвестиції в цю сферу в цілому збільшились майже в десять разів. Однією з причин такого зростання була організація підготовки та проведення чемпіонату Європи з футболу (ЄВРО-2012) в чотирьох містах України, а також бажання інвесторів отримати швидкий прибуток від вкладання тимчасово вільних грошових ресурсів в будь-який бізнес, який може дати швидку віддачу. При цьому майбутніх власників особливо не цікавило питання кадрового забезпечення цих підприємств, розвиненість інфраструктури, потенційна наявність споживачів та особливості їх майбутнього попиту і можливість його трансформацій, платоспроможність майбутніх споживачів послуг готельно-ресторанного бізнесу та ін.

Показники діяльності закладів сфери готельно-ресторанного бізнесу в Україні*

Показник	Рік					2011 р. у % до 2000 р.
	2000	2005	2009	2010	2011	
Кількість закладів усього, у т.ч.:	4849	4718	4785	4744	4751	97,98
– ресторани	468	526	708	792	898	191,88
– кафе	2906	3022	2868	2803	2688	92,50
– бари	766	682	754	715	727	94,91
– їдальні та постачання їжі	709	488	455	434	438	61,78
Інвестиції в основний капітал готелів та ресторанів	469**	1508	2589	3072	4908	1046,5

Примітки: * Розраховано на базі статистичних даних [1, с. 204, 291].

** Дані взято за 2001 р.

Дослідженнями було виявлено, що в розвитку сфери готельно-ресторанного бізнесу є негативні риси. Наприклад, суттєво зменшилось (на 38,22 %) кількість їдальень, які спрямовані на задоволення попиту в їжі широких верств населення. Якщо брати до уваги особливості розвитку цієї сфери, то потрібно відзначити розвиток спеціалізованої мережі ресторанів з національними кухнями, яких в Україні налічується понад 45 видів і спостерігається стійка тенденція до збільшення цих видів кухонь. Але при цьому кількість ресторанів з українською кухнею, особливо регіональною, не має тенденції до зростання.

Недоліком розвитку підприємств готельно-ресторанного бізнесу є швидке їх будівництво, особливо до великих подій загальноукраїнського формату, наприклад, проведення чемпіонату Європи. Але при цьому були допущені деякі прорахунки. Розташування підприємств готельно-ресторанного бізнесу не враховувало розвиток інфраструктури міст, розвиток транспортної мережі, адресну спрямованість на потенційного споживача, відразу ж пропонувалася висока вартість ціни послуги та інше. В цілому це привело до того, що зараз такі підприємства поступово стають не конкурентоздатними і мають значні збитки, також і внаслідок невисокого заповнення потенційними споживачами послуг.

В більшості випадків підприємства готельно-ресторанного бізнесу (крім знов побудованих), працюють на фундаменті збанкрутілих або перепроданих закладів, за старими технологіями, в деяких випадках на застарілому обладнанні, в більшості випадків використовується екологічно небезпечна сировина, (що диктується економією витрат виробництва і обслуговування), зустрічаються випадки порушення вимог щодо дотримання технології процесів виробництва страв. Незадовільною залишається система підготовки та перепідготовки кадрів спеціалістів і фахівців сфери обслуговування. Всі ці чинники вплинули на зменшення конкурентоздатності підприємств готельно-ресторанного бізнесу в Україні.

Одним з напрямків виходу з цієї ситуації є активне впровадження інноваційної діяльності в сфері готельно-ресторанного бізнесу. Крім здійснення організаційних заходів з проведення наукових досліджень, їх впровадженню в практику, застосування новітніх технологій обробки сировини, новітніх технологій виробництва страв, застосування різноманітних систем інформаційного забезпечення та інше, потрібне здійснення відповідних економічних розрахунків і особливо фінансового забезпечення.

За Законом України “Про інвестиційну діяльність” фінансування інноваційної діяльності можна проводити за рахунок коштів: держбюджету; місцевих бюджетів та бюджету Автономної республіки Крим; спеціалізованих державних і комунальних інноваційних фінансових установ; фізичних та юридичних осіб; інші джерел, які не заборонені законодавством України [2].

Згідно із статистичними даними найбільшу питому вагу з усіх джерел фінансування займають власні кошти. До них відносяться прибуток підприємства та амортизаційні відрахування. Але в останні роки їх розмір зменшується та знижується їх питома вага серед інших джерел фінансування. Особливо це характерно для закладів готельно-ресторанного бізнесу. Причинами цього явища є те, що близько 40 % підприємств цієї сфери, в загальній їх кількості, є збитковими. Амортизаційні відрахування також не мають великого значення, тому що, як правило, обладнання використовується вже застаріле з низькою залишковою вартістю. Головною причиною зменшення отримання прибутку є достатньо високі витрати, які пов’язані із застосуванням застарілих технологій, достатньо коштовної сировини, в більшості підприємств відсутнє сучасне обладнання, зустрічається низька продуктивність праці, що є наслідком застосування ручної праці.

В готелях також відсутні нові технології обслуговування клієнтів, недостатня автоматизація більшості процесів, в тому числі поселення та розрахунків, обслуговування мешканців готелів тощо. Дуже обмежена кількість послуг, які надаються мешканцям готелів в Україні в порівнянні з іншими країнами світу. Це впливає на високий рівень видатків, які зменшують розмір отриманого прибутку. Висока ціна за готельний номер суттєво зменшує конкурентоспроможність вітчизняних готелів. Висока ціна суттєво зменшує кількість вітчизняних споживачів, які можуть користуватися готелями України. Зменшується попит іноземних туристів у зв’язку з обмеженим обсягом послуг, які надаються, і їх низькою якістю надання, незручним розташуванням та нерозвинутою інфраструктурою.

Всі ці причини впливають на зменшення фінансування інноваційної діяльності сфери готельно-ресторанного бізнесу за рахунок власних коштів.

Одним з джерел фінансування інноваційної діяльності є кошти державного бюджету, але реально вони можуть використовуватись тільки при проведенні великих інноваційних проектів та підприємствами

державної форми власності. Таке фінансування може здійснюватись декількома шляхами. Одним з них є пряме фінансування, коли держава надає кредит або позику безпосередньо підприємству, яке проводить інноваційну діяльність, або надання державної гарантії, якщо джерело фінансування інше. Для отримання фінансових ресурсів від держави для здійснення інноваційної діяльності повинно бути дуже ретельне обґрунтування такого проекту, визначення кінцевого результату, врахування всіх витрат та можливостей отримання прибутку, соціального ефекту тощо. Як свідчить практика фінансового забезпечення інноваційної діяльності з боку держави для сфери готельно-ресторанного бізнесу отримання фінансових грошових ресурсів є дуже проблематичним, особливо в сучасних умовах при постійному дефіциті державного бюджету.

В цих умовах в більшості випадків реальним джерелом фінансування є отримання кредитів або інших позик у фінансових установ, головним чином у комерційних банків. Але для підприємств, що займаються інноваційною діяльністю при отриманні кредитів з'являються і проблеми. Більшість комерційних банків здійснює кредитування на короткий або середній строк – не більше ніж на один рік. Головними причинами при цьому є ризикованість інноваційної діяльності та бажання отримати швидкий прибуток. Обов'язковою умовою отримання кредиту є застава у матеріальній (головним чином майно) або нематеріальній (поручительство іншого банку або третьої юридичної чи фізичної особи) формі, яку підприємству не завжди є можливість отримати. Проблемою для підприємств (особливо малих та середніх) є і високі ставки за користування кредитом, які його можливо віддати тільки за умов отримання прибутку. А інноваційна діяльність може передбачати отримання прибутку тільки в кінці виконання строку проекту, тобто через два-три роки. Головною метою інноваційного проекту є виробництво конкурентоздатної продукції або послуги. Збільшення витрат (по отриманню та обслуговуванню кредиту) приводить до того, що нова продукція стане не конкурентоздатною на ринку і не буде користуватися попитом споживачів. Такі ж проблеми виникають і при отриманні кредитів від іноземних споживачів. Додаткові ускладнення виникають при пошуку інвестора, отриманні кредиту, розрахунку (якщо він надається в іноземній валюті) та перевід її у валюту України та ін.

Одним з ефективних джерел фінансування інноваційної діяльності є утворення спільних підприємств в тому числі і з іноземними партнерами. В цьому випадку інвестор, як правило, включається в склад цього підприємства і має можливість не тільки контролювати використання своїх коштів, а і оперативно впливати на зміни напрямів проведення інвестиційної діяльності, впроваджувати результати наукового дослідження та просувати нові товари та послуги на ринки як внутрішній, так і зовнішні. Підприємство має можливість зменшити свої витрати за рахунок не сплати відсотків за користування банківським кредитом. При цьому джерелі фінансування ризик здійснення інноваційної діяльності розподіляється також і на інвестора. Спрощується система розрахунків при оплаті розрахунку за сировину, матеріали, обладнання, новітні технології та інше, які закуповуються за кордоном. Іноземний інвестор також може надати дійсну допомогу і при впровадженні нового виробу на ринки реалізації як в Україні, так і за кордоном. Зацікавленість інвестора в утворенні спільного інноваційного проекту полягає в можливості вийти на нові ринки збуту товарів, впроваджувати свої наукові розробки, отримувати додаткові прибутки. Головною умовою ефективності такого джерела фінансування інноваційної діяльності є виробництво конкурентоздатної продукції або послуг. В першу чергу це визначається її ціною, але за умов високої якості товару або послуги, що відповідають вимогам споживачів, які мають можливість ознайомитися з новітніми досягненнями світової науки та техніки.

Висновки. Подальший розвиток економіки України, успішний вихід з кризового стану, в якому Україна знаходиться досить довго, пов'язаний з подальшим розвитком інноваційної діяльності як на рівні держави, так і на рівні окремого підприємства. Особливо це стосується тих сфер діяльності, які не є виробничими, а відносяться до сфери обслуговування, до якої і належить готельно-ресторанний бізнес. Розвиток інноваційної діяльності в цій сфері потребує вирішення різноманітних проблем, в тому числі і їх залежність від рівня фінансового забезпечення інноваційної діяльності, яке, в свою чергу, можна здійснювати з різних джерел. Найбільш ефективною формою організаційно-виробничої діяльності в готельно-ресторанному бізнесі в сучасних умовах є утворення спільних підприємств як з вітчизняними, так і іноземними інвесторами.

Література

1. Статистичний збірник Державної служби статистики України “Статистичний щорічник Україна у 2011 році”. – К. : Державна служба статистики, 2012.
2. Закон України “Про інноваційну діяльність” // Відомості Верхов. Ради України. – 2002. – ст. 206 (зі змінами та допов.).

References

1. Statystychnyi zbirnyk Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy “Statystychnyyi shchorichnyk Ukraina u 2011 rotsi”. – K. : Derzhavna sluzhba statystyky, 2012.
2. Zakon Ukrainy “Pro innovatsiynu diyalnist” // Vidomosti Verkhovnoi Rady. – 2002. – st. 206 (zi zminamy ta dopovnennyamy).

Надіслана/Written: 11.05.2013 р.
Надійшла/Received: 18.05.2013
Рецензент: д.е.н., проф. О. О. Орлов